

Consiliorum Moralia.

DUBIUM IV.

An proprium confessus crimen appellare possit.

Certum est convicuum testibus simul, & confessus non posse appellare, tam in civilibus, quam in criminalibus; quare audiendum non esse à judice sententiam pronunciat, nec ad eum, ad quem appellat, l. 2. Cód. quecum appellas, non recipit. Ita omnes, teste Covarr. lib. prae-
dicta, cap. 23. numer. 5. initio cont. prima, ubi alios refert, per hoc, & idem tehet ipse ibi, & in fine itius concordatur, afferit. Decimus hoc limitare, nisi convicuum, & confessus aliquam causam exponat appellacionis, ut confessum fuisse factam ex errore, vel testes falsum depositisse: sed Covarr. dicit hanc limitationem non esse vero consonam. Sit.

Prima conclusio. Confessus tantum, etiam si testibus convicuit non sit, nec in civilibus, nec in criminalibus, regulariter ad appellandum admittitur, c. cum speciali, q. per-
to de appell. &c. Romana, q. cum autem, de appell. in 6. & te-
nent plures, quos refert, & sequitur Covarr. ibi, s. 5. concl. 2.
dicens secundum omnes illos esse hoc intelligendum, nisi confessus exponat causam expressam, quae appellacionem ju-
stificet.

Nota circa hoc utrum forentem apud Hispanos, & fer-
toto orbe Christiano haec obtinuisse, ut in criminalibus quoties corporalis pena est infligenda, appellatio non ad-
mittatur ad excepcionem, p. m. impedicendam, sive qui mandetur ex propria confessione, sive testibus tantum fuerit convicuta. Ita refert Covarr. ibi, dicens se non posse probare humum um, nec jure probari posse.

Seunda conclusio. Aliqua bona criminis, in quibus ap-
pellatio non est admittenda, sive quis fuerit tantum profes-
sus, sive convicatus tandem, quae referuntur l. 2. c. quorum
appell. non recipit. Ita 16. iii. 23. p. 3. Ita Covarr. ubi supra, ad-
dens in omni causa cum, qui ex confessione damnatus fue-
rit, etiam non audiatut appellans à judice inferiori, au-
diendum tamen esse à judice superiori, ut cum appellavit.
Ita etiam tenent plures, quos refert ibi Covarr.

DUBIUM V.

De torturare.

Atē de hac re supra, c. 3. de inquis. dub. 16. egit.

Aliorum est, an in eo cau, quo nova non superveniente
indicia (tunc enim certum est post repetiti torturam, ut ibi
dixi) verum indicia priora, ex quibus tortus est, erant gra-
vissima, & urgentia, an post iterum torqueri. Communis
sententia docet non posse, pro qua plures refert. Anton. Gome-
z tom. 3. varia. s. i. 3. num. 16. Idem cum communis sen-
tentia Sarmiento lib. 1. foliis. c. 1. n. 2. At. Ant. Gom. cum Bart.
& Salte, tenet post iterum torqueri, sed communis sen-
tentia amplectenda est.

Alercum est, an reus, qui in tormento fassus est de-
listum, & postea ductus ad ratificandum negat, posse iterum
torqueri. Respondebat affirmativè, tunc quia indica-
cia non videtur purgata, nec sublata ratione negationis
subsequitur: tunc quia si illo casu tortura non posset re-
peti, materia tortura est frusta, quia sciens non pos-
se iterum torqueri, semper negaret post torturam, & num-
quam ratificaret. Ita tenent plures, quos refert, & sequi-
tur Anton. Gomez ibi & idem disponit. 4. in fine, titul. 20.
part. 7.

Sed quid, si teste reus iterum tortus confiteatur delictum,
& postea ducatur ad ratificandum negat, an post iterum tor-
queri. Ant. Gomez, ubi supra, n. 27. dicit non posse ultra
tertium vicem torqueri, ne forte torturam res permutetur.
Facit, pro hac re Sarmiento, lib. inf. tit. 6. s. 75. & 76. ubi
cum aliquibus docet plus, quam bis torqueri posse neminem.
Et hæc sententia est verior.

DUBIUM VI.

Quid requiratur, ut reus posse in car-
cerem tradi.

Nota primò, requiri, ut verè, & realiter constet de-
lictum, ut homicidium esse commissum. Quare
dum denunciatur delictum, vel accusatur, judex personaliter
est iterum, vel saltē misurus officialeum suum cum ta-
bellione publico, ut constet delictum esse commissum. Ita
Anton. Gomez tom. 3. var. c. 9. n. 1. referens plures auctores,
& textus.

Secundò, postquam constiterit delictum esse commis-
sum, recepturus est judex summariam informationem,
qua per depositionem testimoniū probetur, quod ille com-
misit delictum. Quare summaria delicti informatio ne-

esse est, ut praecedat capturam. Ita Anton. Gomez ibi plu-
re referens textu, & & Doctores. Bern. Diaz prae. crim. cap.
120. Simeas lib. inf. 17. num. 1. Greg. Lop. parit. 7. tit. 29. l.
1. usq. Inq. , & in talis summaria informatione non debet
reis citari, quia illucetur, ut fugeret. Ita Ant. Gom. Greg.
Lop. ibi, & docent p. 7. tit. 29. per totum.

Tertio nota, quid sit ista summaria informatio, ut
reus posset capi; dicunt enim summaria, quia ad illam
faciendam sufficiunt unus tellis, nec etiam inhabilis, ut ma-
nor, fervus, confanguineus, &c. infamis: non tamē
sufficerit ipsa persona offendita, qui in causa propria nemo
est idoneus tellis l. unica. C. ne quis in sua causa. Ita Ant.
Gomez 4. numer. 1. ubi limitat hoc, nisi pars offendita
hoc dixerit in mortis articulo, tunc enim sufficere ejus dictum
ad capturam. Hoc idem aferit ipsum Anton. Gomez
etiam cap. 13. numer. 16. ubi addit latifundum probans,
& plures referens, talem confessionem definiunt non suffi-
ciente ad torturam, licet definitus esset vir bonae opinio-
nis, & fama, & ille, contra quem sit confessio, sit villi-
fimus, & infamis l. si quis in gravis, si quis moriens, si
ad Syllar, que lex hoc expelle probat, quamvis Angel.
de Perus. & Hypothesi, quos ibi refert, dicunt sufficere talem
definiti confessionem ad torturam, quando defunctus
est bonae conditions, & fama, & delictum per alios ve-
risimiliter probari nequit, sed hoc reprobat Anton. Gomez
d. n. 16.

Quarto nota, quod licet regulariter sat sit summaria
informatione ad capturam: at in crimini, propter
qua si quis coniciatur in carcere, gravis sequitur ipsius
infamia, ut criminis hæres, non id lat est ad capturam,
sed oportet sufficiens ad eam rem probatio antecedat. Sim-
cas ubi supra, numer. 1. & 2. late probans, ac plures refer-
entes. Nota tamen aliquos dicere, quod si captura à prin-
cipio fuit illicita, si postea appareat delictum aliud, nequit
eius illo retineri. Sic Salzedo præc. crimin. cap. 120. lit. A.
& refert Bart. & alios. Sed contrarium eti. verius. Sic
Greg. Lop. p. 7. tit. 1. ver. 1. Iugo. Socinus confit. 113. in
fine, agit diverso casu Lopez, ab eo quem tractat Salzedo, & ita
utraque sententia videtur vera. Consule Barolam. Quia ve-
ritate maturitate sit facienda informatio, quando Clerici ca-
piuntur, vide infra, ubi de ordine procedendi contra re-
gularem.

Ultimo nota ex Anton. Gomez tom. 3. varior. cap.
9. numer. 1. ubi plures & leges, & auctores ad hoc re-
fert, quod regulariter nemo posset capere delinqüentem
propria auctoritate, nisi judex, vel alius de mandato ejus:
at si regulariter delinqüentem in flagranti delicto, potest ipsum
capere quis officialis, & ducente ipsum ad judicem: immo & pars offendita, & ille cuius intercessit: immo quilibet
privatus de populo. Hoc autem limitat Flaminio de deli-
cto privato, quod accusare potest quilibet privatus, iuxta
supra dicta cap. 1. ubi de accusatione: non autem in deli-
cto privato, quia cum persona privata non licet accusare
de hoc delicto: ergo a fortiori nec capere propter illud.
Sed Anton. Gomez defendit etiam procedere in delictis pri-
vatibus. At anterior est sententia Floriani. Sunt etiam ut no-
tatur ibi Anton. Gomez quædam delicta specialia, in quibus
quilibet privatus potest capere delinqüentem, necnon sit
in flagranti delicto: debet tamen judicii illum presentare
infra 20. horas, que delicta numerantur l. 2. titul. 29. p. 7.
part. 7.

DUBIUM VII.

Alicet damnato iuste ad mortem, si pos-
sit fugere, non illata vi custodibus, nec
effringere carcera, vel rumpendo vincula-
ta, effugere è carceraibus, & similiter in
ali vinculis iuste, qui nec morte, nec
corporali supplicio damnati sunt, licet si-
fugere.

Circa primum duplex est sententia.
Prima tenet non posse fugere: tum quia gravis
factura sequitur custodibus carcera: tum quia ad mortem
damnati, ex consequenti ad carcerae damnati sunt: at dam-
nati ad carcerae nequeant fugere: ergo. Ita tenent Panorm.
cap. 1. de restibus legem. n. 3. Bart. l. refugati, si. de interdit.
& relegati.

Secunda sententia tenet, talem damnatum posse fu-
gere, si abique vi illata custodibus posset. Ratio, quia
sicut non damnatur ad manendum in carcere, nec ad agen-
dum aliquod, ex quo mors ei subsequatur, sed tandem ad
patienter sustinendum mortem sibi illatam, l. 1. si. de ben-
e carceri, qui sibi mort. Item, quia licet inde sequatur damnatio
cum custodibus, id non imputatur reo fugienti, cum operam
rei licet dederit, & hos damnatum per accidentem sequatur,
& hoc sententia tamquam certa tenenda est, & opposita
et omnino improbabili resieendi. Ita tenet D. Thomas
2. 2. g. 69. artic. 4. n. 2. Cajet. ibi, dubit. prima. Covarr.
lib. 1. var. cap. 2. v. 10. & 11. Anchur. & Immol. Clement.
Paster.

Postular, de re iudic. Driedo de l. Christi. pag. 226. Archid. c. cum
homo, 23. g. 5. Major. 4. disp. 15. g. 22. Sotus l. 5. de just. qu.
6. art. 3. Simancas lib. infit. tit. 16. num. 26. Almains tract. de
suprema potest. laica. g. 3. c. 1. D. Ant. 2. p. tit. 1. c. 19. q. 6.
Viguer. l. infit. c. 5. q. 2. vers. 6. Alconz summa, c. 26. in fine,
Sylva. verb. fugere, n. 1. Rosella ibi, n. 1. Tabien. verb. accu-
satio, n. 10. Armil. verb. career, n. 3. & verb. accusatio, n.
15. Nav. c. 25. num. 38. & c. 17. num. 101. Corduba summa,
q. 19. 15.

Tertio nota, quid sit ista summaria informatio, ut
reus posset capi; dicunt enim summaria, quia ad illam
faciendam sufficiunt unus tellis, nec etiam inhabilis, ut ma-
nor, fervus, confanguineus, &c. infamis: non tamē
sufficerit ipsa persona offendita, qui in causa propria nemo
est idoneus tellis l. unica. C. ne quis in sua causa. Ita Ant.
Gomez 4. numer. 1. ubi limitat hoc, nisi pars offendita
hoc dixerit in mortis articulo, tunc enim sufficere ejus dictum
ad capturam.

Hinc infertur, minus beneficisse quosdam afferentes,
damnum, & etiam alii, quia vincit ob æt alienum,
quod debent, fugient. Item quia carcera effracto-
ribus penas mortis jure taxata est, quam non nisi pro gravi-
simo crimen licet inferre. Ita tenent Corvar. lib. 1. var.
cap. 2. num. 14. Sylva. verb. fugere, num. 1. & verb. accusatio,
num. 16. Henric. Gaud. quædib. 9. art. 2. Major. 4. disp. 15. qu.
22. Almains tract. de suprema potest. laica. quædib. 3. cap. primo
Simancas l. infit. tit. 16. num. 27. & 28. Additique Corvar.
sic effigientes fores teneri restituere damnum, quod de-
cidit, scilicet pretium vinculorum, vel carcerae rupti.
Item damnum, quod intulit reipublice, vel privatis ex ea
effractione, cum alii pro criminibus, aut æt alieno capti
fuerint.

Secundo infertur, minus bene fuisse Majorem ubi-
dicentem, non licere capto iuste fugere, etiam ad mortis
periculum evadendum, ubi ex ea fuga cultuor sequeretur
præjudicium aliquod, ut quod judex cum puniret pro ne-
glecta carcera custodia. Ita fallitur, ut patet ex ratione
posita, & ita cum reprobant Corvar. ubi supra n. 11. Sotus
ubi supra, vers. at vero, Cajet. ubi supra, Driedo supra, fol.
227. Navar. ubi supra, dicens talis non teneri restituere
damnum inde sequitur custodi carcera, quia jure suo uti-
tur, & ibi impunit culpos, quod negligenter carcera cu-
stodierit.

Tertiò nota, quod licet judex præcipiat reo damnato
ad mortem, ne è carcera fugiat, potest adhuc fugere. Ratio,
quia judex non habet potestum præcipiendo reis,
ut mortem expediat, si effugiat, queant, sed tantum, ut
mortem illam patiente sustinat. Ita Sylva. verb. fugere,
n. 1. Viguer. ubi supra, immo optimè Sotus. ubi supra, vers.
an vero, defendit ferri non posse leges, sed esse injrias, que
decederent, damnatum ad mortem damnari simus, ut
in carcere maneat, licet fugiendi copiam habeat, quia non
potest quis, beneficio fugiendi privari, quando ad suppli-
cium definitur corporale, licet contrarium teneat Cajet.
ubi supra, ad 2. dubit. ubi sustinet, quod ille iusto ordo habe-
ret, ut damnatus ad mortem conferetur damnatus ad car-
cerem, non potest illa damnatus fugere. Cum Sotus teneat
Cajet. l. 2. de lege penal. c. 3. cor. 3.

Ultimum infertur cum, qui queritur, ut julte in car-
cerem tradatur, licet fugere posse: at non posse vim inter-
re se justitia ministris, dum ipsum capere voluntate patet, quia
julte caput fugere potest: at nos vim inferre custodibus,
qua ex parte ipsorum bellum est iustum: ergo. Ita Sylva.
verb. fugere, n. 2. Navar. c. 25. num. 38. Nota tamen cum
Sotus ubi supra, vers. quod si urgenter, quod is, qui custodem
carceris ligaret, aut os illi, ne clamaret, obliteraret,
vin faciat, non tamen si eum, dum se teneret, potest
fugiens traheret.

DUBIUM VIII.

An vinculus non damnatus, nec damnandus
ad paenam sanguinis, vel mutilationis, sed
aliam punitionem, aut ad debita solven-
da, vel paenam pecuniariam, possit licite fu-
gere.

D U P L E X est sententia.

Prima tenet non posse. Ratio, quia id peculia-
ris jus est damnandi pena sanguinis, ut vitam, vel mem-
brum tuatur. Ita Armil. verb. accusatio, n. 16. & verb. car-
cer, n. 3. Tabien. verb. accusatio, n. 10. Ant. à Butrio, quem
refert, ac sequitur Sylveti. verb. fugere, n. 1. Ang. & Rosel.
et. quod si urgenter, quod is, qui custodiuntur, non licet peccet,
et quod non ministris transit per latu alieni, non licet peccet,
et tamen ratione rei accepte de damno fatis illato:
ita in presentiarum. Sic Viguer. ubi supra, & Sotus sup. vers.
sed arguit. De domino vero sequito indirecte, scilicet
puniantur custodes, vel fugiant alii vinculi, & æt alieno
non gravati, non tenetur. Ratio, quia causa indirectionis
& per accidentem non est causa culpabilis, & obnoxia re-
stitutioni, nisi quando potest, & tenetur vitare damnum cum tanto
damno suo. Ita Sotus, & multi valde docti recentiores
Magistri.

DUBIUM IX.

An licet reo carcera effringere, vel perfo-
rare, vinculaque disrumpere, ut sic effu-
giat.

Ato dubitandi est, qui infert reipublicæ dam-
num, & etiam alii, quia vincit ob æt alienum,
quod debent, fugient. Item quia carcera effracto-
ribus penas mortis jure taxata est, quam non nisi pro gravi-
simo crimen licet inferre. Ita tenent Corvar. lib. 1. var.
cap. 2. num. 14. Sylva. verb. fugere, num. 1. & verb. accusatio,
num. 16. Henric. Gaud. quædib. 9. art. 2. Major. 4. disp. 15. qu.
22. Almains tract. de suprema potest. laica. quædib. 3. cap. primo
Simancas l. infit. tit. 16. num. 27. & 28. Additique Corvar.
sic effigientes fores teneri restituere damnum, quod de-
cidit, scilicet pretium vinculorum, vel carcerae rupti.
Item damnum, quod intulit reipublice, vel privatis ex ea
effractione, cum alii pro criminibus, aut æt alieno capti
fuerint.

Secunda sententia tenet licere carcerae effringere, &
vincula rumpere. Ratio, quia cunctumque fugere licet,
licet etiam fe le impeditis circa violentiam expedire:
at violentia non dicitur inferri inanimatis, immo nec bru-
tis, quæ nec dominum, nec ius propriè dicuntur habe-
re, licet qui auctoritate judicis leonibus vel traditus, non
diceretur vim judicii inferre, si leones interimeret, ut se
tueretur. Ita tenent Sotus l. quinto de juf. quædib. 6. artic. 4.
vers. quod si urgenter, Cajet. 2. 2. quædib. 69. articul. 4. ad 3.
& quarto dubit. Cordub. sum. quædib. 199. Driedo lib. primo de
libert. Chrif. fol. 226. Viguer. lib. infit. cap. quinto q. 2. vers. 6.
Armil. verb. career, num. 3. Alconz sum. c. 26. in fine, Nav.
cap. 25. num. 38. & cap. 17. num. 102. Idem tenent multi do-
cti junior. Et hoc est probabile sententia. Unde ad
argumentum potissimum oppositum sententia, scilicet istum
damnum poena mortis, respontetur, vel leges prælumere
vix illatum jultis ministris, vel sequitam sententiam
dicentem, non licere effringere carcerae, que probabilis
est.

Nota tamen, quod ille, qui sic egreditur, tenetur de
damno datu directo, scilicet solvere premium vinculorum,
qua rupit, vel parietis, quem fodit, sicut ille, qui fugi-
ens inimicum transit per latu alieni, non licet peccet,
tenetur tamen ratione rei accepte de damno fatis illato:
ita in presentiarum. Sic Viguer. ubi supra, & Sotus sup. vers.
sed arguit. De domino vero sequito indirecte, scilicet
puniantur custodes, vel fugiant alii vinculi, & æt alieno
non gravati, non tenetur. Ratio, quia causa indirectionis
& per accidentem non est causa culpabilis, & obnoxia re-
stitutioni, nisi quando potest, & tenetur vitare damnum cum tanto
damno suo. Ita Sotus, & multi valde docti recentiores
Magistri.

DUBIUM X.

As sit licitum consilere vinculis, ut fugiant,
vel effringant carcerae, vel vincula rumpant,
& ad id opem prestat.

In hac re duo sunt certa.
Alterum est licere consilere vinculis ob aliquod
delictum, vel auxilium præstare sine violentia aliquo-
rum ordine ad violentiam, ut fugiant: licere (inquam)
iis, qui ministris jultis non sunt: his enim non licet,
qui ex officio incumbit ipsi juvare ad retentionem, &
punitionem rei. Ratio, quia quod licet alteri facere, li-
cet etiam ipsi contulere, nisi officii munus oblet. Ita
Sylva. verb. fugere, num. 1. Angel. ibi, numer. 1. Tab. verb.
Accusatio, num. 10. Sotus l. 5. de juf. quædib. 6. articul. 4. vers.
sed arguit. Cajet. 2. 2. g. 69. art. 4. ad 5. dubitationem, Driedo
l. 1. de libert. Chrif. fol. 226. Armil. verb. career, num. 3.
Cordub. sum. q. 25. n. 14. Nav. c. 25. num. 38. & c. 17. num. 103.

Secunda sententia tenet, talem damnatum posse fu-
gere, si abique vi illata custodibus posset. Ratio, quia
sicut non damnatur ad manendum in carcere, nec ad agen-
dum aliquod, ex quo mors ei subsequatur, sed tandem ad
patienter sustinendum mortem sibi illatam, l. 1. si. de ben-
e carceri, qui sibi mort. Item, quia licet inde sequatur damnatio
cum custodibus, id non imputatur reo fugienti, cum operam
rei licet dederit, & hos damnatum illata, vel fidejussionibus com-
penſare vult, ubi primum poterit. Nav. ubi supra.

Nota tamen, quod licet hoc se fit licitum: at pro-
pter aliquam circumstantiam potest esse illicitum, scilicet
inde sequitur scandalum alii, vel quod vinculus manebit
in peccatis, & non corrigitur, vel quia alii audaciam suam
ad similia delicta perpetrandam. Ita nonnulli docti re-
centiores, & colligunt ex Navar. d. n. 183. ubi dicens licet
re auxilium præstare ad fugiendum, limitat, si spes fit
reum absque poena illa corporali corrindendum. Quare ad
hoc, quod tale opus, vel consilium ab omni peccato exca-
setur, debet colligere similia inconvenientia, & debet fieri
alio bono fine, scilicet compassionis, vel charitatis, vel
alterius virtutis. Ita sylva. Angel. Tab.

Alterum est non licere alii carcera perforare, vel
vincula rumpere. Pater, quia si domum privatam non
licet alii perforare: ergo a fortiori nec domum publicam
cum, scilicet carcerae. Item, quia hoc jus est peculiare
ipsius

locum munitum, & fortis armatis territando ministri pellentia, & dum capitul contendo se eripere, etiam pellendo ministros. Sic nonnulli docti junioriores, qui dicunt non posse, quando est nocens, sic refutare.

D U B I U M XVIII.

An damnatis ad tritemes licet fugere.

Videtur non posse, quia uniusquisque tenetur iustitia sententia patere, & haec est sententia iusta; ergo. Item quia damnatus ad carcera non potest fugere, ut supra dixi: ergo nec damnatus ad tritemes, quia haec sunt velut carcer quidam. His rationibus datus tenuit hanc sententiam quidam doctus Magister: dixi tamen, quod licet oppositum consuli non possit: at cum, qui vel iam fuit, vel animo constitutus fugitum, credens bona fide id sibi licere, posse absolvit: & quod nequeat fugere, videtur impunere. Navar. lib. 3. de ref. c. 1. in nova editione, in 3. p. 4. nu. 185, initio, juncto nu. 188, in solituadine ad 2. Idem tenet Navar. c. 4. de regul. nu. 6. coroll. 2. Vasq. 1. 2. qu. 69. articul. 5. disp. 174. c. 1. nu. 7. limitat nu. 10. ut non tenetur redire, si jam abiectus extra Regnum Principis ferentis sententiam. Quod nequit fugere, tenet Sayris lib. casuum tu. 2. lib. 12. c. 18. nu. 8. Valent. 2. 2. disp. 5. qu. 13. punct. 4. col. 6. ad 4.

Contra tamen sententia, quod scilicet possit fugere, videtur ex eo probari, quod cum in tritembus manere sit res durissima, & praemacorporalis valde gravis, non videtur quis damnari, ut ibi maneat, sed ut patienter ferat penitenti sibi illatam, sicut dum quis damnatus est ad verbera, vel mortem: ergo sicut non obstante sententia potest hic licet fugere, ita & ille. Pro hac sententia facit Sotus 1. 5. de iust. qu. 6. art. 4. in solituadine ad 2. vers. superref. ubi dicit damnatum ad carcera peccare si fugiat, nisi immineat periculum mortis, vel corporale supplicii; sed damnatus ad tritemes patitur corporale supplicium: ergo. Hanc sententiam tenet Lsd. Lop. 2. p. infir. c. 3. fol. 25. Salen. 2. 2. qu. 69. art. 4. centru. 3. conclus. 4. Petrus de Ledesma 2. 10. summa. 2. 2. 24. fol. 78. 1. colum. 2. Banves sod. articul. 4. conclus. 5. Leon. Loffius de iust. 1. 2. c. 31. dub. 5. n. 39. Corduba summa. qu. 195. dub. 1. adit etiam adjuvare, & multi junioriores docti, qui junioris dicunt fucus esse in Religiosis: atque haec sententia prior est, & amplectenda.

D U B I U M XIX.

An damnati ad exilium, qui bona anni parte latent intra locum a quo exilarunt, peccant mortaliter.

Ratio dubitandi, quia de damnato ad carcera & ad exilium ferre omnes tenent (ut supra dixi) teneri parere sententia. Respondetur tamen attenuandam esse gravitatem delicti, & ob quod exalavit, & pecunia imposita, si exilium non adimplatur: si enim hac gravia sunt, peccabit mortaliter, & bona anni parte latet intra muros, a quibus exalavit; secus si per parvum temporis spatium. Excubatur etiam a mortali, si si latet gravi coactio necessitate, ut quia se, vel suam familiam alter sustentare nequit: tunc enim ius natura concedit illi facultatem. Similiter non peccabit mortaliter, quando delictum effe leve, & poena imposita, si non impletetur, effe levis. Ratio horum omnium, quia sententia illa tantum vim precepti humani rigorosus habet: ut hoc autem obligetur ad mortale, hec omnia attenduntur. Sic nonnulli recentiores Magistri.

C A P U T V.

De Testibus.

S U M M A R I U M .

Dub. 1. quibus casibus tenetur homo ad testimonium ferendum.
2. An emimus dictis sit peccatum mortale non se offerre ad testificandum.
3. An possit quis se abscondere, vel fingere inhabilitatem, vel inimicitiam, ut sit excusat a testimonio ferendo? & an sis se absconde vel fucus tenetur refutare.
4. An quod dicitur de indicis, quod debent esse probata ad hoc ut testis tenetur facti veritatem, item sit dicendum de infamia, quod scilicet debet esse probata ad hoc, ut testis veritatem facti tenetur, sive per accusationem, sive per inquisitionem procedatur, vel fucus sit esse infamiam, licet non probata.
5. An quod dictum est, testis non tenetur ad revelandam crimina nisi sit infamia, vel indicia probata in iudicio, vel testis similipli probans depositur in iudicio, sit etiam verum in criminibus exceptis, ut in gravissimi, ut in morte Princeps.

pis, & in his que sunt contra bona commune, & quodammodo non pendit in futurum.

6. An Religiosi, & sacerdotes tenentur ferre testimonium.
7. An testis vacantes ab aliquo, ut testimonium reddat, tenetur etiam manifestare, quia pro natura isti faciunt.
8. An testis interrogatus de delicto alterius, quod si explicet, manifestatur turpitudine ipsius testis occulte, & quia fuis complexus in eodem delicto, tenetur illud manifestare.
9. An ad iudicium sufficiat duorum, vel trium testimonium.
10. An aliquando unus testis sufficiat ad probationem.
11. An aliquando casibus non sufficiant duo testes.
12. An testes singulares in aliquibus casibus sat sint, ut faciant probationem.
13. An si testes discordent secum, vel cum aliis, sit validum eorum testimonium.
14. Qui sunt legitimis testes, & quas conditiones habere debent.
15. An esse faciem criminis sit circumstantia, ob quam testis sit illegitimus.
16. An testes inhabiles valeant aliquant in iudicio.
17. An quando per fons privilegium, valeant eorum testimonium.
18. An aliquis in causa propria, vel sibi, & alteri communis posset esse testis?
19. Quae felonias necessarii regnatur in recipiendo testimonio.
20. An pars adversa possit ad sui defensionem detegere occulte testimonia defectiva.
21. Ad quid tenetur testis qui falsum depositit.

D U B I U M I.

In quibus casibus teneatur homo ad testimonium ferendum.

Dous Thomas. 2. 2. q. 70. art. 1. ubi de hac re agit, quia que conclusiones statuit.

1. Prima est: Ubi testis interrogatur auctoritate judicis, & secundum ordinem juris, scilicet de quibus praecellit infamia, tunc tenetur testimonium ferre. Ratio, quia praeciput est iustum: Ergo subditus tenetur obire.

Secunda conclusio. Quando iudex exigit testimonium, non secundum ordinem, scilicet de his, de quibus infamia non praecellit, non tenetur etiam ferre testimonium, quia praeciput est iustum.

Tertia conclusio. Quando iudex non exigit testimonium a iubido, si testimonium sit necessarium ad liberandum proximum ab iniusta lesione, tenetur homo ad testificandum le offerre, etiam a nullo respiratur. Ratio, quia ex lege charitatis tenetur quilibet proximum ab iniusto domino liberare.

Quarta conclusio. Quando iudex non requirit, nec est necessarium ad liberandum proximum ab iniusto domino, sed ad alium condamnationem, tunc non tenetur quis testificari, & licet ex hoc periculum immineat accusatori, sibi imputet, qui delictum inquinavit, quod probare non poterat.

Ultima conclusio. In solut. ad 2. Si ea, quae quis fecit, novit sub ligilo secreti, non tenetur etiam ad praeceptum superioris testificari de his, nisi in damnum commune, vel alium privati essent.

2. Difficultas tamen est, an ultra causas ex D. Thom. relatios detur alias, in quo quis tenetur ad testificandum. Ratio dubitandi, quia D. Thom. ait, quod quamvis accusator deficiat in probatione, & ob id immineat ipsi periculum poena, vel infamia, testis non requisitus a iudice non tenetur se offere: quod videtur esse falsum, quia potest esse causas, in quo accusator ex obligatione accusavit: ergo tunc similiter testis tenetur testificari.

3. Dico tamen primum. Certum est, quod solum tenetur testis se offere ad testificandum, non requisitus in causibus de D. Thom. signatis, scilicet quando testimonium est necessarium ad liberandum aliquem a domino, quod iniuste patitur, & damnum pendet in futurum, & non potest alia via sufficiens remedium, & opportunum adhiberi. Ita D. Thom. & Cajet. 2. 2. qu. 70. art. 1. Alcoz in summa. 2. 2. p. 11. c. 19. q. 7. Sotus 1. 5. de iust. qu. 7. art. 1. in principio, & l. 2. de ferreto, memb. 2. quies. 7. dub. 3. vers. sed de testibus. Armil. verbo testis, num. 10. Nav. c. 24. num. 31. & cap. inter verba, coroll. 63. num. 702. & quidam docti recentiores Magistri.

4. Dico secundum. Quando accusator ex obligatione juris aliquem accusavit, tunc verum est testis tenetur se offere ad testificandum, si videat illum deficere in probatione. Sed causae iste non est distinctus a supradictis, quia tantum accusatio est in praecepto, quantum sit ad obviandum malo in futurum pendent, ut supra dictum est. Unde littera D. Thom. intelligitur de accusatore, qui se sponte obtulit ad accusandum, ut facient homines in causa propria ad punitionem delinqutentis. Et licet sit periculum poena accusatori, quia

Lib. VI. Cap. V. Dub. II. III. Ec.

tamen se sponte obtulit, non tenetur testis cum liberare, praetertim cum periculo delinqutentis. Ita Nav. dict. coroll. 63. num. 712. Alcoz in iusta. Cajet. 2. 2. qu. 70. art. 1. Sotus de iust. 4. art. 1. ver. præterea ex quarta, & dict. memb. 2. qu. 7. immediata ante quartam conclusionem, & predidi Magistri.

D U B I U M II.

An omnibus casibus dictis sit peccatum mortale non se offerre ad testificandum.

1. Ratio dubitandi, quia offerre se ad testificandum est opus charitatis, & ad talia opera non tenetur quis sub peccato mortali in quibus necessitate. Duplex est sententia.

Prima, quod tunc tantum tenetur testis sub peccato mortali se offerre, quando proximus est in ex tremis testimonii necessitate, quia alia vitam est misericors, vel ea, sine quibus vita, vel fluor vita peribit: in alia vero, licet magna sit, non tenetur sub peccato mortali. Unde infert in casibus civilibus raro contingere aliquem sub peccato mortali tenetur ad offendendum, si qua comuniter excludatur ob detectum extremas necessitatis ait.

2. Secunda sententia est, quod licet proximus non sit in extrema necessitate, dummodo sit in periculo patienti iniuste aliquod grave, & notabile damnum, tunc testis, qui potest illum liberare testificando sine damno suo, vel alterius, tenetur sub peccato mortali id facere. Ratio, quia est magnum discrimen inter hoc, quod est dare aliquod de re sua homini indigent, & liberare illum a domino imminenter nam dare sit cum iudice ipsius dantis, & necessitas recipiens non dicunt maxima, nisi maximè indigent: at quando liberatur, potest fieri sine dantis iactura, & quamvis alter sit dives, & non egeat, dicunt vere pati maximum necessitatem, quando est in periculo pericendi rem maximam. Quare hinc sequitur, quod sicut gravissime indigent tenemur de superfluo grave damnum, tenemur, si possumus, ab eo damno liberare. Et hanc sententia est tenenda. Ita Sotus lib. 5. de iust. quies. 7. articul. 5. vers. 10. p. 117. & c. non inferenda, 23. qu. 39. tenet Cordub. summa. 2. 2. 37. p. 3. & alii.

D U B I U M III.

An possit quis se abscondere, vel fingere inhabilitatem, vel inimicitiam, ut sic excusat a testimonio ferendo, & an sic se abscondens, vel fingens teneatur restituere.

1. Dicitur hoc dubio aliqui dicunt, quod se abscondens, vel simulans aliquod, quo excusat, quando testum testimonium esse necessarium ad servandam aliquid, tenetur sub mortali se defecere ut testimoni. Ita Nav. c. 25. num. 41. Sit tamen.

2. Prima conclusio. Quando testimonium aliquis erat necessarium ad evitandum damnum grave iniustum aliquis proximi, tunc testis, qui se abscondit, vel per fraudem aliquid simulat, peccat mortaliter. Patet, quia ut dixi dub. 1. tali calo tenetur sub mortali ad testimonium ferendum. Ita Navar. ubi supra, Alcoz summa, cap. 26. ubi de peccatis testium. Sylos. verbo testis, qu. 8. Panormitan. quem referit, & sequitur Angel. verbo testis, numer. 27.

3. Secunda conclusio. Si talis non est requisitus a iudice, ut testimonium diceret, licet potest, non tamen tenetur restituere. Ratio, qui charitas obligat in hoc calo ad testificandum, non tam sentit iustitia, & non expedit probatio infamiae, & ut dixi supra, cap. 2. de denunt. ad edita (i) huiusmodi delicta tenetur quis statim denunciare. Et confirmatur, quia hoc diffat inter infamiam, & indicia, quia numquam dicimus contra aliquem esse indicia, nec crimen esse indicia notatum, quia dicta talia indicia manent secretaria apud duos vel tres, sed quando indicia, vel lunt publica, vel lunt in iudicio probata: infamiam vero bene dicimus esse contra aliquem, & delictum ipsum esse famulos, licet infamia non sit probata. Item, quia cap. 26. ubi de peccatis testium, Sylos. verbo testis, qu. 8. plures Dodores, quos sequitur Navar. capitul. inter verba, coroll. 62. numer. 997. dicitur infamiam dici, quando testes in iudicio testificati sunt de ea, & clamoribus insinuationem, quando extra iudicium plures ad manifestari iudici: ergo sufficit infamia non probata in iudicio.

Tertia ratio sit, quando iudex habet ius ad inquirendum de aliquo delicto, potest etiam inquirere de circumstantiis necessariis ad eius cognitionem, licet occulatur sine, ut dictum est supra, ubi de inquisitione: ergo si iudex ante probationem infamiae potest inquirere de infamia, potest etiam inquirere de fundamento infamiae, & de ratione, & causa eius, quod est querere de vestite facti, & sic tenetur testis restituere. Et hanc partem videtur tenere D. Thom. 2. 2. quies. 70. art. 1. cum pluribus aliis quod retuli supra dub. 3. de inquis. num. 36. aliter enim testis requisitum a iudice teneri respondere de delictis infamia notaris, & non petit ibi, ut infamia sit prius probata, & idem sequuntur plures D. dub. 36. ex his.

4. Hinc infertur, eum, qui ad edita generalia non manifestatur, quod illi manifestare jubetur, cafo qui manifestare tenetur, ultra peccatum, & excommunicationem, quam incurrit, teneti restituere damnum, quod

2. Sotus, Alcoz, Navar. cap. 26. num. 31.

parti laeti sequitur ex sua taciturnitate, quia tenebatur ex justitia obedire editis. Ita Alcoz in iusta. Nav. c. 25. num. 712. Alcoz in iusta. Cajet. 2. 2. qu. 70. art. 1. Sotus de iust. 4. art. 1. ver. præterea ex quarta, & dict. memb. 2. qu. 7. immediata ante quartam conclusionem, & predidi Magistri.

2. disp. 8. pag. 506.

5. Hic etiam disputanda plura alia dubia, scilicet an personam privilegiata, vel qui accepit sub fide secreti, vel qui juravit non ferre testimonium, vel ille, cui sequitur aliquod damnum, teneatur testificari: sed de his late supra dixi, ubi de denunciatione ad edita.

D U B I U M IV.

An quod dicitur de indicis, quod debent esse probata ad hoc, ut testis tenetur facti veritatem, idem sit dicendum de infamia, quod scilicet abeat ei probata, ad hoc, ut testis veritatem fateri tenetur, sive per inquisitionem procedatur, sive per accusationem, sive per iustificationem, licet non probata sit esse infamiam, licet non probatam.

1. Ex altera parte videtur, quod debeat esse probata ad hoc, ut testis tenetur facti veritatem fateri, id est probata ad hoc, ut testis tenetur facti veritatem fateri tenetur, sive per iustificationem procedatur, sive per accusationem, sive per inquisitionem, licet non probata sit esse infamiam.

2. Ex altera parte videtur hoc non esse necessarium, Ratio, quia peccata infamia nota Ecclesia non tolerat, sed statim inquisiatur, & punitur; sed si est necesse probatum in iudicio, nihil habet contra reum: ergo non probatum est probatum esse infamiam. Ita Navar. c. 25. num. 43. & idem videtur sentire cap. inter verba, coroll. 52. num. 499. & alii.

2. Ex altera parte videtur hoc non esse necessarium, Ratio, quia peccata infamia nota Ecclesia non tolerat, sed statim inquisiatur, & punitur; numquam possent judices contra illud procedere, & nullus tenetur respondere iudicibus inquisitoribus, quia quando incipiunt procedere, non habent infamiam probatam. Et si dicatur ad hoc, quod bene potest primum inquirere de sola infamia, & de hac tenetur testis respondere, & probata infamia, interrogare de veritate facti, sequuntur ex hoc magna aburia, scilicet quod testis primus interrogatus de criminis publico, qui fecit infamiam, & non de veritate, & tenetur fateri infamiam, & sequitur, quod si probata infamia cum uno teste interrogatur secundus, qui fecit infamiam, & factum, non tenetur dicere primum de facto, sed de infamia primam, & postea secundum. Item, quia parum refert, ut probetur infamiam esse, nisi probatum sit, aliquem determinatum esse infamia notatum.

Seconda ratio sit, quia textus in cap. qualiter, & cap. inquisitionis, & alii, de accus. solidi exigunt infamiam ad inquirendum in particulari malefactores infames, & non requirunt infamiam prius esse probatam, & autores committentes sic loquuntur, & confutandis sic receptum est: ut omnes denunciant malefactores infames, & non expedit probatio infamiae, & ut dixi supra, cap. 2. de denunt. ad edita (i) huiusmodi delicta tenetur quis statim denunciare. Et confirmatur, quia hoc diffat inter infamiam, & indicia, quia numquam dicimus contra aliquem esse indicia, nec crimen esse indicia notatum, quam dicta talia indicia manent secretaria apud duos vel tres, sed quando indicia, vel lunt publica, vel lunt in iudicio probata: infamiam vero bene dicimus esse contra aliquem, & delictum ipsum esse famulos, licet infamia non sit probata. Item, quia cap. 26. ubi de peccatis testium, Sylos. verbo testis, qu. 8. Panormitan. quem referit, & sequitur Angel. verbo testis, numer. 27.

3. Secunda conclusio. Si talis non est requisitus a iudice, ut testimonium diceret, licet potest, non tamen tenetur restituere. Ratio, qui charitas obligat in hoc calo ad testificandum, non tam sentit iustitia, & non expedit probatio infamiae, & tenetur restituere. Ita Navar. c. 25. num. 41. Alcoz in iusta. Sotus 1. 5. de iust. qu. 7. art. 1. vers. his argumenta, & l. de secreto, memb. 2. qu. 7. vers. respondere primum, & vers. bac. & mult. juri. Magistri.

4. Ultima conclusio. Si talis estet jam vocatus a iudice ad testificandum, & se abscondet, vel fingetur aliquod, quo excusat, peccaret mortaliter, & tenetur restituere. Ratio, qui ex iudice inquirere de fundamento infamiae, & de ratione, & causa eius, quod est querere de vestite facti, & sic tenetur testis restituere. Et hanc partem videtur tenere D. Thom. 2. 2. quies. 70. art. 1. cum pluribus aliis quod retuli supra dub. 3. de inquis. num. 36. aliter enim testis requisitum a iudice teneri respondere de delictis infamia notaris, & non petit ibi, ut infamia sit prius probata, & idem sequuntur plures D. dub. 36. ex his.

5. Hinc infertur, eum, qui ad edita generalia non manifestatur, quod illi manifestare jubetur, cafo qui manifestare tenetur, ultra peccatum, & excommunicationem, quam incurrit, teneti restituere damnum, quod

2. Sanchez Conf. Moral. Tom. II.